

Kőrössi P. József - a noran igazgatója 50 éves (interjú)

Kőrössi P. József: '53. szept. 9 – Nagyvárad. A Nagyvárad Ady Endre Kör egyik vezetője. A nagyvárad Kortárs Színpad '71 alapítója. 1982-től Budapesten él. Kiadó, költő, kritikus. Jelenleg a Noran Kiadó igazgatója. Az összes többi lényeges elem kiderül az interjúból. Köszöntjük ötvenedik születésnapján.

Nem hiányzik semmi

A harmadik Forrás-nemzedék tagjaként aposztrofálta a noran könyvkiadó vezetőjét Kőrössy P. Józsefet Pomogáts Béla. A kalandos úton Magyarországra települt nagyvárad íróval erről, valamint a könyvkiadás, az irodalom-szervezés nehézségeiről és élvezetéről beszélgettünk.

- Pomogáts Béla az Újabb Magyar Irodalomban, mint a harmadik Forrás-nemzedék jelesét emleget, Bartissal, Markó Bélával, Bogdán Lászlóval. A kötetet nyolcvankettőben jelenik meg, ehhez képest nem töltöttél el hosszú időt, mint harmadik nemzedék. Nyolcvankettőben - a legendárium szerint névházassággal - áttelepültél Magyarországra. Mi volt ennek a technikai lebonyolítása akkoriban?

- Ennek a történetét megírtam már az Élet és Irodalomban évekkel ezelőtt, és feldolgoztam másképpen többször is. Volt egy nagyszerű nő, aki hajlandó volt áldozatot hozni értem (szó szerint kell érteni, voltak ilyen nők a hetvenes, nyolcvanas években), akár olyan áron is, hogy kellemetlenségei származnak belőle. A nagyvárad esküvőnkön nem volt tolmács, így akkori legjobb barátom, és esküvői tanúm kapta ezt a szerepet a román anyanyelvű, magyarul mit sem értő anyakönyvvezetőtől. (Ara–Kovács) Attila, jól hallottam, tolmácsolás helyét disznó vicceket mondott a – nem is tudom már – leendő, vagy már aktualizált feleségemnek. Én meg persze ideges voltam, hogy ebből mi lesz. Őket nem érdekelte. Orsolya magyar állampolgár, Attila hontalan, csak én voltam román, és különben is: nekik már mozijegyük volt valami Woody Allain filmre, amire, persze engem nem hívtak meg. Ez volt, talán ez volt a technikája. Évekkel ezt követően átjöhettem, és nagyon–nagyon nehezen a magyar állam el is választott bennünket egymástól valamikor a nyolcvanas évek közepén. Orsolyát azóta is becsülöm, és ami ennél is többet ér hébe-hóba látott barátok maradtunk.

- Nem aggasztott, hogy mire érkezel? A nyolcvanas évek elején a megkergült, hol keménykedő, hol ellágyuló pártvezetés miatt kiszámíthatatlan volt az élet még annak is, aki ebben nőtt fel. Miben bízhattál?

- A hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek legelején ('82 márciusában jöttem át, addig külföldön egyszer, 1979-ben jártam, huszonhat évesen), Nagyváradra hat irodalmi újság járt hozzám rendszeresen, és többet kaptam barátoktól rendszertelenül. Elő volt fizetve a Magyar Nemzet korábban az apámnak, én magam fizettem elő minden év novemberében a nagyváradi postán az Új Írásra, a Kortársra, a Nagyvilágra, a Kritikára, küldték az akkori Mozgó Világot, amelyben kisebb nagyobb rendszerességgel közöltem is. **Eörsi**, Barna Imre és Jávor István hozták a szamizdatokat, amiket mi Váradról tovább küldtünk, Kolozsvárra, Marosvásárhelyre és később Bukarestbe is. Egy baráti Lada hozott Budapestre 1982 március 23-án. Előtte csajozás, éjszakázás és egyebek olyannyira, hogy amikor a megadott időpontban a határra értem, értünk, azt sem tudtam, mi van velem, hol, vagyok, és ki vagyok. Be voltam rezelve, az biztos. Ugyanis, és ezt most mondom először: az én akkori kivándorló útlevelemet nem én írtam alá. Annak én csak az egyik betűjét írtam, azt sem tudom, hogy melyiket. Egy buliban, egyik előző éjszaka észrevettem, hogy nincs aláírva az útlevelem, holnap vagy holnapután meg utazom. Éppen annyian voltunk, ahány betűből a nevem áll. Megkértem a jelenlévő résztegeket, hogy írjanak egy betűt a megfelelő helyre. Ezzel az útlevéllal azt követően, hogy áttelepültem még hónapokig jártam szorongva haza, mindig attól féltem, hogy na most lebukom, de sohasem buktam le. Amikor megérkeztem egy baráti Lada fedélzetén abba a városba, ahol, addig igazából csak órákat töltöttem, azt is turistaként, hála, befogadóimnak, rögtön otthon éreztem magam. Nem, fogod elhinni: bele csöppentem az akkori demokratikus ellenzék szeretett teljes ölelésébe. És ezt most nagyon komolyan mondom. Engem, Nagyváradon ők, és az Ilia Miska által küldött szegedi egyetemisták látogattak rendszeresen. Ők hozták az irodalmat, a szamizdatokat. Olyanokra, akik most nagy pofával emlegeti Erdélyt, meg az elszakadt honfiakat nem emlékszem. Sem erről, sem arról az oldalról. Nekem ezek, akik ma hangoskodnak, nagyon névtelenek. Én azokról, akik most olyan nagyszájú Erdély-barátok, akkoriban nem is hallottam. Barna Imre jött, **Eörsi** jött, Jávor István jött, Rékasi, Bika Juli, Szendrei Lőrinc meg Sáska. Ezek a nemzetidegen, vagy idegenszívű kozmopoliták. Ők hozták a Csurka meg Csoóri legújabb könyveit, a néprajzi meg a világirodalmi lexikonokat, a vécépapírt, a kávé meg a sajtot erdélyi (nagyváradi) barátaiknak, így nekem is. Engem, ezek a mai nagypofájú magyarok elkerültek, nem hoztak se Csurkát, se Csoórit, se Konrádot, s Orwellt. Amikor átkerültem, nem voltam idegen. Teljesen természetes volt, hogy írásaim jelennek meg az akkori (hangsúlyozom: akkori) Mozgóban, olvasom a Magyar Nemzetet, és a HVG-t. Hiszen ezt tettem addig is.

- 1984-ben a Móra Kiadónál kezdél, szerkesztőként. Testközelből láthattad, ami elképzelhetetlen volt a rendszerváltás előtt, nagy kiadók összeomlását. Milyen tapasztalatokat leszűrni egy ilyenféle struktúra végóráiból?

- A kérdés második felére, vagy csak nagyon hosszan, vagy csak sommásam tudok válaszolni. Megérdemelne egy bővebb, elemző kifejtést az,

ami a rendszerváltás alatt (1988–1991?) és az azt követő első években a könyvkiadás területén történt. Sokan akkor válságról beszéltek, holott a könyvkiadás egy percig sem volt válságban. Sőt, a könyvkiadók, a könyvnek, mint a tudást, az információt a legadekvátabb, leghitelesebb formában hordozó eszköznek az elhivatott szakemberei, idő előtt találták fel magukat. Előtte jártunk minden változásnak, ahogy a sajtó is ezt tette a maga helyén. Az egy más kérdés, hogy nem volt fogadó készség. És ennek is meg voltak az okai Hiszen egy anyagilag lerobban közegben kellett volna talon maradnia egy olyan szakmának, amelyik szellemileg fel volt készülve a váltásra, de nem ismerte az anyagi és technikai lehetőségeit. Soha olyan kínálati dömping nem volt Magyarországon szépirodalomból, értékes ismeretterjesztő irodalomból, politikai és társadalomtudományból stb. mint akkor, azokban a nagyon rövid és nagyon szegény években. Tény, hogy mélypontra süllyedt a kortárs magyar irodalom kiadása és terjesztése, mert elhitették az emberekkel, hogy arra nincs szükségük. A Gyermekek- és ifjúsági irodalom kiadása, de főleg annak hazai művészeket foglalkoztató illusztrálása a mai napig nem heverte ki a Walt Disney és hazai utánozóinak agresszióját. Nagyon leegyszerűsítve: annak a levét, hogy nem Benedek Elek meséin, és nem magyar népmesén nőnek fel a gyermekeink, ma az a következménye, hogy a gimnáziumban már nem értik – csak példaként mondom – Móricz vagy Kosztolányi mondatait. Nem volt skrupulusunk, én magam is több MDF-es meg Szadeszes kulturális miniszterrel váltottam ez ügyben levelet, miközben telt az idő, és semmi sem változott, ma meg siránkozunk. Akkora lemaradásunk elsősorban hiánypótló ismeretterjesztő, társadalomtudományos szakkönyvekből, de világirodalomból is, hogy a dömping, ami egyik napról a másikra megjelent, (folyamatosan megjelenik) elvitte, elviszi a figyelmet és a vásárlóerőt (ne felejtjük el: recesszió volt, a kilencvenes évek legelején, adott hónapokban csaknem 30%-os infláció) a kortárs irodalomról. Igénytelen kivitelű könyvek jeletek meg. De azért megjelentek. És ma már megjelennek igényesen. Most is köszöni, jól van a kortárs magyar irodalom és könyvkiadás, hála azoknak, akik kitartottak akkor, amikor már rég fel kellett volna adni. Személyek és kiadói nevek vannak. Számomra a legkedvesebbek a Jelenkor, a Balassi, egy Csordás, egy Kőszegh, na jó, meg egy Pálincás Gyuri. De persze, a többi hőst még náluknál is jobban szeretem. Ezen, a nagyon, de nagyon kicsi piacon egészen jól megvagyunk, hála azoknak, akik figyelnek ránk, s ők azok, akik – vannak és lesznek. Itt gondolok a rádióra és azokra a lapokra, akik hozzák és viszik a hírt azokról az értékes könyvekről, amelyek nélkül – nem lennének azok, akik vagyunk. Persze, lehet, hogy ezt nem értjük mindannyian. Áldozatok mindig voltak. És voltak olyan pénzügyi befektetők, főleg a kísérlet legelején, akik azt gondolták, hogy a könyvkiadásba, a kultúrába (de nagy szavak még ma is, vagy ma már!) menekítve a pénzüket, majd máshol profitálnak belőle. Sok bukás volt, s az én naivitásomnak is voltak stációi. Ennek vége. Talán vége. Egyszer majd ez is feldolgozásra kerül. Az biztos, hogy nem érkeztünk még meg sehová, de érkezőben vagyunk. Azok a kiadók, kiadói szakemberek, akik kivártak, kibekelték a tíz évet a közelmúltig, vagy mostanig, azok jó helyzetbe kerültek. Most már mindennek ára van, sőt most még vagy már megint van az ára. A magyar szerzőknek is meglesz, remélhetőleg többnek, mint eddig.

- Annak ellenére, hogy költőként indultál, a Könyvhétre [próza](#) jelent meg, a szakma inkább könyvkiadóként, irodalomszervezőként tart számon. Jó

ez, vagy rossz? Nem lehet, hogy „el-irodalomszervezed” az egyébként írásra fordítható időt?

- Első hallásra pontosnak tűnik a kifejezés: elirodalomszervezem magam. Tény, hogy magamért, ha szeretném (és őszinte leszek: néha szeretnék) se tudok tenni semmit. Nem mehetek oda egy rádiós újságíróhoz, hogy öregem készíts már velem egy interjút, mert egy kurva jó könyvem jelent meg. El tudom vinni viszont, bármelyik szerzőmet, vagy a könyvét, mert azt hittel tudom ajánlani. És ezen van a hangsúly. Hogy merném a saját munkámról azt állítani, hogy tökéletes, ha tudom, hogy nem az. A szerzőim munkája, mi lehetne más, mint tökéletes, hiszen nem adnám, ki, ha nem hinném. Mi a francért adom ki, ha nem azért, mert tudom, hogy jó, sőt: az adott szerzőtől az a tökéletes mű az adott pillanatban. A sajátomról tudhatom–e azt egyáltalán, hogy jó, s ha netán tán tudom, akkor ajánlhatom–e a szerzőim műve előtt, helyett vagy azok után? Hoppá! Azok után. Szörnyű! Nem tudhatom, és nem ajánlhatom: Sajt menedzserem biztos, hogy nem lehetek, akkor, ha mások menedzsere is vagyok. Lehetek bárkié, sokké egyidőben, de a sajátomé is –nem!

- A noran kiadói programja - végignézve a megjelentek listáját - grandiózus. Hány szerkesztő hozta össze ezt az irdatlan munkát? Még elolvasni is több évbe telne, nem a kapcsolódó munkákat elvégezni.

- A noran kiadónak négy állandó munkatársa van, köztük találsz szerződésest és alkalmazottat. Szerkesztői munkával külsősöket bízok meg, de a sorozatokat, amelyek jellemzik a kiadót, én szerkesztem, én állítom össze nagy–nagy élvezettel. Gyermekeimnek szoktam mondani, hogy az a jó, hogy én ezt nem tanultam, ezért aztán, hála istennek nem érdekel a filológia, azonban baromi kíváncsi vagyok, tehát mindennek naivan utánanézek. Érdekel az is, amit tudok, meg az is, amit nem. A noran kiadó sorozatai ismeretterjesztő szándékkal születnek. A magyar irodalmat terjesztem, terjesztjük, juttatjuk el olyan emberekhez is (hangsúlyozom: is), akiket egyébként ez nem érdekel. De ha már elolvassa, mondjuk Kosztolányi A részeg kutya c. novelláját, mert, mint kutyabarát ajándékba megkapta a kutyatörténeteket, akkor esetleg eljut, meg van az esély arra, hogy eljusson – nagyot mondok – az Édes Annáig is akár. S ezt hiszem minden sorozatunkat a sorozat szerkesztő kíváncsisága jellemez. Borzasztóan érdekel, hogy ki mit tudott mondani száz– százötven évvel ezelőtt, arról, amiről nekünk olyan nagyon magabiztos véleményünk van ma. Imádom, emberileg is közel áll hozzám, érzékenyen érint néhány nagyszerű ember és író gondolkodása, emberi és író magatartása, ami akkoriban nem sokat különbözött. Ilyenek Lovik Károly, Nagy Endre, Cholnoky László. De ne beszéljek mellé, imádom az első vonalat is. Kosztolányit, Móriczot, Karinthyt, Molnárt. Soroljam még. Nem csak az írókat szeretem, de az embert is, akik, hol megmutatkoznak, hol, meg rejtőzködnek, miközben valaki mást mutatnak meg.

- Ezek szerint a könyvkiadás üzlet ma Magyarországon. Hogyan lehet, hogy az írók, a Kossuth-díjastól a fiatalokig, sírnak, rínak. (A napokban olvastam, hogy a kormányzat csökkentette a könyvkiadás AFÁ-ját, mit jelent ez effektíve?)

- Nem a könyvkiadás nyereséges vagy veszteséges, hanem vannak művek, ma már kortársaké is, amelyekre a kiadó nem fizet rá. Kérdés, hogy meddig nem fizet rá. Ma egy kortárs magyar szerző művét (az átlagosról beszélek), ezeröttszáz, kétezer példányban, ha jól van menedzselve, másfél, két év alatt lehet eladni. Ha ennél jobban „működik” egy mű, és van ilyen, akkor biztosan nem ráfizetéses. A noran kiadónak is van néhány olyan szerzője, akiknek a a kiadásából haszon származik. Nem szégyen, sőt. Ilyen Konrád György, ilyen Karafiáth Orsolya, és talán még mondhatnék egy-két nevet.; Ilyen, lesz minden bizonnyal **Eörsi István** a napokban, megjelenő új könyve, a Zárt térben című önéletrajzi regény. De nem ez a lényege a dolgoknak, hanem az, hogy van kiadói, szerzői és állami együttműködés, amiről mindannyian azt gondoljuk, hogy tovább gondolható, fejleszhető. Kíváncsi, nagyon kíváncsi piacról van szó. Nem mindenikiből lesz Kertész vagy Esterházy, Konrád, vagy újabban Kukorelly. Akikből nem lesz, egyik sem, annak nem kell megsértődnie, legalábbis nem kell végérvényesen megharagudnia a magyar olvasókra. Annak is jelen kell lennie, és jelen kell maradnia, aki látszólag nincs, de valójában ott van az „elsők” vagy az „utolsók” között. A kiadóknak az a dolga, hogy ezt lehetővé tegyék, hogy a legjobb urak és a legjobb hölgyek megmérettessék magukat az olvasók előtt és az olvasók által. Valamint látványosan érzékeltesék, hogy nem csak elit, nem csak első vonal van, hanem létezik és van egy annál is izgalmasabb, naná, hogy második vagy harmadik vonal. Észrevehetően tegyük lehetővé, hogy helye legyen annak is, amiben bízunk, de nem annyira, mint amiben esetleg – esetleg – csalódtunk már.

- Harminc éve nem élsz Nagyváradon. Mi az, ami hiányzik?

- Semmi sem hiányzik. Nagyváradon már nincs semmi, azon kívül, amit odaviszünk, és odaviszek. Ezzel, persze, mindenkit megbántok majd. Sajnos. Barátok voltak, és már nem lesznek – ezt is tudomásul kell venni. Azok sincsenek, akik lehetnének, csak erőltetett és értékes kísérleteket teszünk arra, (ők is meg én is) hogy legyenek.

- És mi az, amit nem tudtál megszokni Magyarországon?

- Mintha itt születtem volna, nem kellett megszoknom semmit. Beletelepültem, mint olyan sokan mások, aki nem én vagyok, de itt lakik bennem is, meg abban a valakiben is, akiben én lakom. Áttelepülésem óta, első pillanattól kezdve lakom egy olyan közösségben, amihez mindig volt közöm, ha nem látszott is. Ki-bejártam belőle, akkor is, amikor nem látszott, hogy hozzá tartozom.

FORRÁS: [NÉPSZAVA](#)
[Képéje a Szekcióban](#)
[Képéje trinapló](#)